

Структура на органите извършващи превантивна дейност при борбата с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни

Слав Анастасов, Соня Георгиева

Abstract: *The paper deals with the structure of state institutions preventing crime in Bulgaria. It describes their main functions.*

Key words: *Juvenile and under-age crimes, prevention*

Един от съществените проблеми, в които се фокусират важни аспекти на социално и нравствено развитие на българското семейство са противообществените прояви и престъпността сред малолетните и непълнолетните. Днес са налице ред стресови фактори, които оказват дестабилизиращо въздействие в семейната общност и създават около и в нея негативен социален и психологически фон. Зачестяват случаите при които финансовата и материална обезпеченост е недостатъчна. Това и дефицита на педагогически знания и умения стават причина за не адекватна и недостатъчна грижа за децата. Трудностите, съпътстващи израстването на съвременното дете са много и различни. Динамиката на социалната действителност предлага все повече предизвикателства и в този контекст доброто физическо и психическо състояние на подрастващите би трябвало бъде фокус не само на училището, но и на всяка превантивна програма. Националната стратегия е насочена към превенция и противодействие на асоциалното поведение на малолетните и непълнолетните. В България превантивните мерки са с цел да бъде преодоляно отрицателното влияние на семейната, социалната и икономическата ситуация, в която децата се намират. В превенцията следва да се включат и социални програми с ангажменти на различните министерства и организации и координация на техните действия с цел подобряване жизнения стандарт на децата.

Съгласно Закона за БППМН системата за превенция и противодействие на детското асоциално поведение включва: Централна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните към Министерски съвет, местни комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните в общините, обществени възпитатели и социални работници, детски педагогически стаи и домове за временно настаняване на малолетни и непълнолетни към МВР, социално-педагогически интернати и възпитателни училища-интернати към МОН, приюти за безнадзорни деца. Централната комисия координира дейността на държавните органи във връзка с превенцията и противодействието на детското асоциално поведение, ръководи методически, дейността на местните комисии за БППМН в страната, прави предложения пред органи и институции, анализира и обобщава статистически данни, изследва тенденции, организира и осъществява проучвания и изследвания и не на последно място работи по посока повишаване чувствителността на обществото към децата с проблеми.

Настоящата разработка поставя необходимост от изясняване на следните специфични термини:

- малолетни лица са лицата на възраст от 8 навършени до 14 - ненавършени години;
- непълнолетни лица са лицата на възраст от 14 навършени до 18 ненавършени години;
- противообществената проява е деяние, което е общественоопасно и противоправно или противоречи на морала и добрите нрави;

- възпитателната мярка е алтернативна на наказанието мярка за възпитателно въздействие спрямо малолетен или непълнолетен, извършил противообществена проява, и непълнолетен, освободен от наказателна отговорност и се налага с цел преодоляване на отклоненията в поведението, предотвратяване на бъдещи нарушения и интеграция в обществото;

- възпитателните мерки които се налагат на малолетни и непълнолетни са: предупреждение, задължаване да се извини на пострадалия, задължаване да участва в консултации, обучения и програми за преодоляване на отклоненията в поведението, поставяне под възпитателен надзор на родителите или на лицата, които ги заместват, със задължение за полагане на засилени грижи, поставяне под възпитателен надзор на обществен възпитател, забрана на непълнолетния да посещава определени места и заведения, забрана на непълнолетния да се среща и да установява контакти с определени лица, забрана на непълнолетния да напуска настоящия си адрес, задължаване на непълнолетния да отстрани със свой труд причинената вреда, ако това е в неговите възможности, задължаване на непълнолетния да извърши определена работа в полза на обществото, настаняване в социално-педагогически интернат, предупреждаване за настаняване във възпитателно училище-интернат с изпитателен срок до 6 месеца, настаняване във възпитателно училище-интернат.

Органите, извършващи превантивна дейност при местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (БППМН) реализират дейностите по превенцията при необходимост.

Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните е компетентен орган, който организира и координира социално превантивната дейност на територията на общината; издирва и установява съвместно с инспекторите при детските педагогически стаи и дирекциите „Социално подпомагане” малолетните и непълнолетните, които се нуждаят от помощ, и вземат мерки за тяхната социална защита и развитие; разглеждат деянията, налагат възпитателни мерки, правят предложения до съда за налагане на възпитателни мерки и осъществяват контрол върху изпълнението им; подпомагат родителите, които срещат затруднения при възпитанието на децата; упражняват контрол върху намиращите се на територията на общината детски педагогически стаи, социално-педагогически интернати, приюти, възпитателни училища-интернати, поправителните домове, домове за временно настаняване на малолетни и непълнолетни и върху дейността на настойниците и попечителите, изучават състоянието и причините за противообществените прояви на малолетните и непълнолетните в общината и правят предложения пред съответните държавни органи и обществени организации и други.

Основната цел на наблюдението за дейността на местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни е да осигурява изчерпателна информация за: малолетните и непълнолетните лица, водени на отчет в детските педагогически стаи през годината (по пол и възраст), малолетните и непълнолетните лица, преминали през ДПС за извършени противообществени прояви през годината (по пол и възраст, по вид на противообществената проява), малолетните и непълнолетните лица, извършители на престъпления (по пол и възраст, вид на престъплението), безнадзорните лица (по пол и възраст), малтретираните деца (по пол и възраст), образуваните възпитателни дела (по вид на противообществената проява и престъплението), решените възпитателни дела (по вид на противообществената проява и престъплението), прекратените възпитателни дела (по вид на противообществената проява и престъплението), малолетните и непълнолетните лица с наложени възпитателни мерки (по пол, възраст и образование, по вид на противообществената проява и престъплението), наложените възпитателни мерки (по вид на възпитателната мярка), наложените

мерки на родителите или на лицата, които ги заместват, противообществените прояви и престъпленията, извършени в съучастие, малолетните и непълнолетните лица, пострадали от престъпления (по пол и възраст, по вид на престъплението).

Детска педагогическа стая - в Дирекция "Национална служба полиция" съществува сектор "Детска престъпност". Към общините функционират детски педагогически стаи, които се завеждат от инспектори с висше педагогическо образование.

Детските педагогически стаи осъществяват широк кръг от дейности за разкриване, изучаване и отстраняване на факторите, обуславящи извършването на престъпления и противообществените прояви на малолетните и непълнолетните като: издирване на деца, извършители на противообществени прояви и престъпления и на деца, изпаднали в безнадзорност или напуснали домовете си, прилагане на мерки за коригиране на асоциалното поведение, оказване специализирана помощ за малолетни и непълнолетни – обект на престъпно посегателство, оказване на полицейска закрила по Закона за закрила на детето, анализиране динамиката, структурата и тенденциите на престъпността сред малолетните и непълнолетните и предлагане на мерки за подобряване организацията на превантивната работа с подрастващи, взаимодействие с други държавни органи и институции (МКПБППМН, ОЗД, НПО и др.) и провеждане на превантивни дейности, с подрастващи, родители и педагози – срещи, беседи, дискусии и др.; издирват и установяват малолетните и непълнолетните - обект на престъпно посегателство, на малтретиране или оставени без надзор; предприемат съответстващи за случаите мерки или уведомяват компетентните органи; уведомяват органите на прокуратурата, когато получат сигнали за виновно поведение по отношение на малолетните или непълнолетните от страна на родителите, на лицата, които ги заместват, или трети лица.

В системата на МВР са създадени и домове за временно настаняване на малолетни и непълнолетни, в които се настаняват малолетни и непълнолетни, на които не може да се установи местожителството; заловени в скитничество, просия, проституция, злоупотреба с алкохол, разпространение или употреба на наркотици или други упойващи вещества; извършили противообществена проява и изпаднали в такова състояние на безнадзорност. Престоят в домовете е ограничен до 15 дни, като престой над 24 часа се разрешава от прокурор.

В Министерството на образованието и науката са създадени два вида интернати:

Социално-педагогически интернат - специализирани заведения, в които се настаняват малолетни над 8-годишна възраст и непълнолетни, които са извършили или съществуват предпоставки за извършване на противообществени прояви.

Възпитателно училище-интернат - възпитателните училища-интернати са държавни училища за малолетни от 8 - до 14-годишна възраст и непълнолетни от 14 - до 18-годишна възраст, извършили противообществени прояви към които възпитателните мерки по ЗБППМН не са се оказали достатъчни и за нормалното им възпитание няма подходяща социална среда. Във възпитателните училища-интернати се провежда както колективна, така и индивидуална корекционно-възпитателна работа с малолетните и непълнолетните. Корекционно-възпитателният и учебният процес във възпитателните училища-интернати са насочени към:

- подпомагане и мотивиране на учениците в овладяването на общочовешките ценности и култура, в положително отношение към труда, придобиване на социални умения за интегриране в обществото;

- възпитаване на учениците в уважение към законите, в толерантност и зачитане на правата на другите, тяхната култура, език и религия, в родолюбие;

- придобиване на начална грамотност, степен на образование, професионална квалификация.

Агенция за Закрила на Детето - в нея работят различни специалисти, лекари, психолози, педагози, юристи, които се грижат за решаването на проблемите на децата в България и българските деца в чужбина. Тя е една от най-важните институции създадена да закриля българските деца.

Във всяка община има Отдел за закрила на детето. В отделите работят социални работници заедно с други специалисти, които помагат за разрешаването на проблемите на децата. Задачите които изпълнява Отделът за закрила на детето и специалистите, които работят там са: да се грижи за спазване на правата на децата; да подпомогнат родителите и тези, които полагат грижи за детето по проблеми, свързани с отглеждането, възпитание и обучението му; да съдействат за създаване на по-добри условия и отношения в семейната среда; да информират за правата и задълженията на детето; да съдействат за подобряване на условията, в които живеят; ако има конфликт или трудност в общуването между детето и родителите, може да помогнат да се разреши; всяко дете да получи съвет при избора на училище и професия или да помогнат при търсенето на работа, ако детето има навършени 16 години.

Националната стратегия, при зачитане правата на детето, включва следните основни принципи:

- системата за противодействие на детската престъпност следва да бъде разглеждана като част от процесите на развитие в страната в рамките на хуманното отношение към малолетните и непълнолетните, като по такъв начин се подпомага както защитата на малолетните и непълнолетните, така и опазването на обществения ред.

- мобилизация на всички възможни ресурси включително семейството, училището, институциите, доброволци и други обществени структури с оглед на намаляване на нуждата от намеса на закона.

- системата за осъществяване на правосъдие по отношение на не навършилите пълнолетие да отчита необходимостта от добро физическо и психическо състояние на тези лица, като реакцията спрямо непълнолетните правонарушители да бъде пропорционална както на обстоятелствата относно правонарушителя, така и на обстоятелствата относно правонарушението.

- право на всяко дете, заподозряно, обвинено или признато, че е извършило правонарушение, е да бъде третирано по начин, съвместим с чувството му за собствено достойнство с цел да се постигне уважение от страна на детето към основните човешки права и свободи на другите членове на обществото, като се вземат предвид възрастта на детето, необходимостта да се подпомага неговата реинтеграция и приемането от него на конструктивна роля в обществото.

- съдът, прокуратурата и полицията да имат правомощията да отклоняват случаите на правонарушения, извършени от не навършили пълнолетие лица, и да ги насочват за решаване от извън съдебен орган, без да прибегват до образуване на наказателно дело.

- развиване на алтернативни мерки на задържането под стража и лишаването от свобода.

- при извършване на правонарушение от страна на детето трябва да се положат максимални усилия за справяне с проблема в семейната и обичайната социална среда. Когато спрямо детето е наложена мярка за неотклонение, следва да се използват всички възможни средства, за да му се осигури възможност да поддържа контакт със семейството си.

- системата за противодействие на асоциалното поведение и престъпленията на малолетните и непълнолетните трябва да се основава на наличието на обучен и квалифициран персонал.

- за превенция на правонарушенията и социалните патологии при малолетните и непълнолетните трябва да се развиват програми на обществена основа.

- арестуването, задържането под стража или осъждането на лишаване от свобода трябва да бъдат в съответствие със закона и да се изпълват само като крайна мярка и за възможно най-кратък период.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Отчет-анализ на МКБППМН за 2006- 2007

[2] Национална стратегия за превенция и противодействие на асоциалното поведение и престъпленията на малолетни и непълнолетни – от 13.01.2003

[3] Правилник за ДПС

[4] ЗБППМН

[5] Правилник за ВУИ

[6] Христов, Хр., Детската престъпност-управляем риск, София 2002

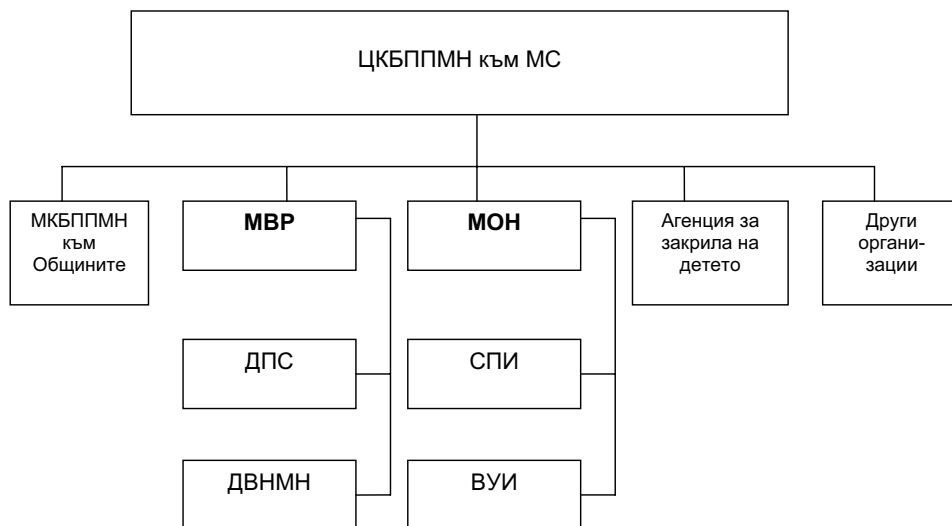
За контакти:

Слав Атанасов, студент, спец. ПНУП, факултет Природни науки и образование при Русенски университет „Ангел Кънчев”

Доц. д-р Соня Георгиева, Катедра „Педагогика, психология и история”, Русенски университет „Ангел Кънчев”, e-mail: Sonia1956@abv.bg

Докладът е рецензиран.

**Структура на органите извършващи превантивна дейност при борбата с
противообществени прояви на малолетни и непълнолетни**



ЦКБППМН - Централна комисия за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни

МКБППМН - Местна комисия за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни

МВР - Министерство на вътрешните работи

МОН - Министерство на образованието и науките

ДПС - детска педагогическа стая

ДВНМН - дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни

СПИ - социално-педагогически интернат

ВУИ - възпитателно училище интернат